

بررسی نقش پابندی به دین در پیشگیری از رفتارهای پر خطر در میان جوانان ۱۸-۳۰ ساله شهرستان‌های استهبان و فسا

حبیب احمدی^۱، عبدالله شاحسینی^{۲*}

۱- استاد گروه جامعه‌شناسی دانشگاه شیراز

۲- کارشناسی ارشد بخش مدیریت دولتی دانشگاه شیراز

چکیده

هر جامعه‌ای دارای باورهایی است که با توجه به آن رفتارهای خاصی مقبول شناخته می‌شود. دین نیز به عنوان نظامی که از سوی خداوند نازل گردیده است، معیار رفتارهای بهنجار را در جامعه معرفی می‌کند. امروزه با قرار گرفتن در عرصه جهانی و ورود عناصر مدرنیته در جامعه، شاهد کم رنگ شدن باورهای دینی و بروز رفتارهای انحرافی در میان جوانان هستیم. هدف اصلی در این پژوهش بررسی نقش باورهای دینی در پیشگیری از رفتارهای پر خطر جوانان است. روش تحقیق در این پژوهش از نوع پیمایش است و داده‌ها از طریق پرسش‌نامه در میان ۴۴۸ نفر از جوانان ۱۸-۳۰ در شهرستان‌های استان فارس (استهبان و فسا) گردآوری شده است. بر اساس یافته‌های این پژوهش بین متغیرهای مستقل جنس، تحصیلات، تاهل، سطح تحصیلات، میزان ارتباط با افراد متمایل به رفتارهای پرخطر، گرایش دوستان به رفتارهای پرخطر، میزان گرایش به باورهای دینی و میزان انجام اعمال و فرایض دینی با متغیر وابسته که گرایش به رفتارهای پرخطر است، رابطه معنی‌دار وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: باورهای مذهبی، فرایض دینی، جوانان، رفتارهای پر خطر.

مقدمه و بیان مسأله

جوانی مقطع سنی حساس و بحرانی است، مسایل و بحران‌های بلوغ از یک طرف، کنجکاوی، ناپختگی و بی تجربه گری و گرایش سریع به الگوهای غیر واقعی و ایجاد تردیدهای مذهبی از سوی دیگر همه از ویژگی‌های دوران جوانی است. واقعیت آن است که دوره جوانی اقتضائات ویژه خود را دارد. جوان استقلال طلب، آزادی خواه، آرمان گرا و تا حدودی ستیزه گر است (ربانی، ۱۳۸۰: ۲۶). از سوی دیگر این قشر از جامعه، کم تجربه، ناپخته و احساسی هستند (همت، ۱۳۸۵: ۱۳۷). که گاهی اوقات سبب ایجاد برخی آداب و رسوم، ارزش‌ها و هنجارهای خاصی می‌شوند که منشا رفتارهای متمایز آن‌ها می‌شود، آنچه که گاهی اوقات به عنوان رفتارهای پر خطر نامیده می‌شود. رفتارهای پرخطر رفتاری تعریف می‌شوند که سلامت و بهزیستی جوانان یا افراد جامعه را در معرض خطر قرار می‌دهد. براین اساس رفتارهای پرخطر به دو گروه تقسیم می‌شوند: رفتارهایی است که بروز آنها سلامت خود فرد را به خطر می‌اندازد و گروه دوم رفتارهایی هستند که سلامت و تندرستی دیگر افراد جامعه را تهدید می‌کنند. لذا از آنجایی که میزان خطر پذیری جوانان درصد بسیار بالاتری نسبت به دیگران را دارا است گرایش بیشتری به این نوع رفتارها در آنها دیده می‌شود (سلیمی، ۱۳۸۸). شیوه زندگی پرخطری که این قشر بیش از دیگران انتخاب می‌کنند منجر به بروز بسیاری از مشکلات و بیماری‌های مزمن می‌شود. تنها راه حل برون رفت از این وضعیت تغییر شیوه زندگی و نیز آن دسته از رفتارهای پرخطری است که تبدیل به عادت شده است. اکثر قریب به اتفاق صاحب نظران بر این مقوله اتفاق نظر دارند که در جوانی عوامل خطر ضمن تهدید سلامت روانی، اجتماعی و عاطفی جوان می‌توانند بر پیکر وجودی آنها هم تاثیرات جبران ناپذیری وارد آورند. از جمله رفتارهای پرخطری که برای دیگران تهدید کننده است می‌توان به رفتارهای ضد اجتماعی مثل دزدی، پرخاشگری، گریز از مدرسه، فرار از خانه و رفتارهای جنسی و از جمله رفتارهای پرخطری که برای خود فرد خطرزا است نیز می‌توان به مصرف الکل، مصرف سیگار، روابط جنسی غیر مطمئن و مصرف سیگار اشاره کرد (سلیمی، ۱۳۸۸).

بروز رفتارهای پر خطر و خرده فرهنگ‌های انحرافی مختلف میان جوانان در زمانی پیش می‌آید که جامعه به روشنی مقامی برای جوان به رسمیت نمی‌شناسد و الگوهای همانندسازی عرضه شده از سوی والدین به نسل گذشته تعلق دارند؛ یعنی به زمانی که دوران آن سپری شده و برای نسل حاضر الگوهای کهنه و مطرودی هستند و این از لحظه‌ای که جوان با دیگر گروه‌ها تماس برقرار می‌کند منبع تعارضات بی‌شمار می‌شود، تعارضاتی که در دوره نوجوانی وخامت بیشتری نیز می‌یابد.

جرم و بزهکاری محصول زندگی جمعی و روابط متقابل انسان‌ها با یکدیگر است. در این تعامل اجتماعی مهم‌ترین عامل تاثیر گذار بر این روابط خصوصیات و ویژگی‌های اخلاقی است که افراد جامعه از آن برخوردارند و در رفتار خود بروز می‌دهند (خسروشاهی، ۱۳۸۰: ۶۶). امروزه رشد برخی از خرده فرهنگ‌های منحرف در بین نوجوانان و جوانان زنگ خطر افزایش جرایم علیه اخلاق و عفت عمومی است. افزایش شاخص‌هایی مثل سنت‌گریزی فرهنگ‌گریزی احساس تنهایی و بیگانگی اجتماعی کاهش گرایش‌های مذهبی و اخلاقی و گرایش به تجملات و خوش گذرانی طیفی است که از یک سو بزهکاران و مجرمان در آن قرار دارند و از سوی دیگر جوانانی هستند که در حاشیه نشینی فرهنگی قرار دارند و رفتارهایی در قالب خرده فرهنگ‌های معارض از خود بروز می‌دهند مانند بد لباسی و بد حجابی (احمدیه، ۱۳۸۱: ۱۸۲).

برخی از این مشکلات زمینه‌ساز بی‌رغبتی به دین است؛ که همین امر زمینه دین‌گریزی و سستی نسبت به تربیت دینی را فراهم می‌سازد (همت، ۱۳۸۵: ۱۷۵). به همین دلیل می‌توان به عنوان یکی از عوامل محافظت‌کننده از پابندی دینی نام برد. از آنجا که انسان موجودی است اجتماعی و در سرنوشت انسان خواسته‌ها و تمایلات فراوانی وجود دارد و تامین تمامی خواسته‌های افراد، امکان‌پذیر نیست، لذا اگر انسان به حال خود رها شود و حوزه فعالیت‌های او محدود نگردد، قطعاً اصطکاک و تصادم به وجود خواهد آمد چرا که انسان با توجه به غرایز که در نهاد او وجود دارد تا حدی که برایش ممکن باشد دیگران را در جهت منافع خود استخدام و استثمار خواهد و در نتیجه اجتماع انسان، گرفتار هرج و مرج و ناامنی خواهد شد، لذا برای جلوگیری از هرج و مرج و ناامنی، ضرورت وجود قانون در جامعه مطرح می‌گردد،

ولی در صورتی که قانون از جامعه انسانی، رخت بریندد، ترس، وحشت و ناامنی روز به روز افزایش پیدا خواهد کرد و زندگانی انسان را فلج خواهد نمود. به همین دلیل عمده ترین عامل نابسامانی و ناامنی در زندگی انسان، تخلف و سرپیچی از قانون است فرقی نمی کند قانون طبیعی باشد یا الهی و اجتماعی (قطبی، ۱۳۹۱: ۸).

جامعه شناسان، به این نتیجه رسیده آن که دست کم برخی ابعاد دین را می توان دارای نقشی بازدارنده در خصوص لاقبل برخی از انواع رفتارهای غیر قانونی به حساب آورد. (گراسمیک، ۱۳۹۱: ۹۱) در برخی مطالعات مذهب از طریق برقراری یک نظم اخلاقی درونی میتواند تدوین قوانین، گرایش به رفتارهای پر خطر را تحت تاثیر قرار دهد (اسمیت، ۲۰۰۳: ۲) از دیدگاه جامعه شناسی دین به عنوان یک نماد اجتماعی دارای کارکردهای اساسی مانند انضباط، انسجام و خوشبختی آفرینی در نظر گرفته می شود که نبود آن بقای جامعه را مخدوش می سازد.

دین غالباً می تواند عامل نیرومند تعیین کننده پدیده های اجتماعی باشد، به نهادها شکل بدهد، بر ارزشها تأثیر بگذارد، و روابط را زیر نفوذ خود بگیرد (ذاکرم، ۱۳۸۴: ۱۷۵). دین بافت ناگشودنی از قماش زندگی فرهنگی است و به عنوان سرچشمه رفتار نیک، کردار نیک، وجدان، خداپرستی، نظم و اخلاق فردی و اجتماعی میان آدمیان مطرح است. دین با نقش اجتماعی روشنی که دارد زندگی فردی و اجتماعی را سامان می بخشد (رضا دوست، ۱۳۹۰: ۴). بر همین اساس در این تحقیق برآنیم تا نقش پایبندی به مذهب را بر گرایش جوانان به رفتارهای پر خطر را بسنجیم.

ضرورت و اهمیت تحقیق:

تاریخ گواه بر این است که تنها دوران هایی که در آنها بشریت پیشرفت کرده دوران هایی بوده اند که در آنها سازماندهی و سامانی در جامعه وجود داشته که مردم آن را قبول داشته اند. در یک چنین زمینه ای دین ها از آن رو که آموزنده یک اخلاق اند، بی گمان یک عامل استوارساز جامعه ها بوده اند (شجاعی زند، ۱۳۸۰: ۳).

الوود^۱ معتقد است که دین ارزشی والاست که بر روحيات و نوع عملکرد افراد در زندگي اثر گذاشته و مهمترين پيامد دين در جامعه، تحکيم روابط اجتماعي افراد جامعه است (الوود، ۱۹۹۳: ۳۰۷).

برخي نهادها مستقيماً در امنيت سازي و اعمال تدابير پيشگيري وضعي دخالت دارند، مانند ستاد امر به معروف در بسيج محله‌ها که مشارکت مردم در حفظ امنيت خود را بر مي‌انگيرند. دسته‌اي ديگر از نهادها اگر چه مستقيماً با موضوع پيشگيري در ارتباط نيستند، اما توسعه فعاليت‌هاي آنان به کاهش بزهکاري منتهي مي‌شود، مانند مساجد، هيات‌هاي مذهبي، کتابخانه‌ها ساير نهادهايي که مي‌توانند در پر کردن اوقات فراغت جوانان و کاستن فرصت‌هاي بزهکارانه سازمان دهی شوند (مير خليلي، ۱۳۸۷: ۳۱۱). در ايران نيز دين به عنوان نهادي بانفوذ و موثر در عرصه زندگي اجتماعي همواره مطرح بوده است، به خصوص که پس از پيروزي انقلاب، دين با کنترل نهاد سياست توانسته است گستره وسيع تری از زندگي را تحت تاثير قرار دهد (پور احمد، ۱۳۹۱: ۷).

ولي همان گونه که بدن و جسم انسان دچار بيماري مي‌شود، ممکن است دينداری انسان به عنوان پديده روحي و معنوي دچار آسيب گردد. در اينجاست که رفتارهاي پر خطر به عنوان يکي از رفتارهاي خرده فرهنگي جوانان خود را نشان مي‌دهد. رفتارهاي پر خطر مهمترين عامل به خطر افتادن سلامت جامعه اند. امروزه شيوع رفتارهاي پر خطر بخصوص در نوجوانان و جوانان به يکي از مهمترين و گسترده ترين دل نگراني‌هاي جوامع بشري تبديل شده است. بيش از ۷۰ درصد مشکلاتي که براي جوانان بوجود مي‌آيد در ارتباط مستقيم با شيوه رفتار آنها است. (ايبکچي، ۱۳۸۶: ۹۱).

لذا با توجه به جوان بودن جامعه ما و به لحاظ نقش خطيري که جوانان دين دار در آينده جامعه دارند، آشنائي با ميزان پايبندی جوانان به دين در گرايش آنها به رفتارهاي پر خطر و تلاش براي برطرف کردن موانع دينداری آنها از اهميت ويژه‌اي برخوردار است.

اهداف تحقیق

هدف کلی از تحقیق حاضر بررسی میزان پایداری به دین در جوانان متمایل به رفتارهای پر خطر است و از اهداف جزئی این تحقیق بررسی میزان گرایش به باورهای دینی و میزان انجام اعمال دینی و میزان ارتباط با افراد متمایل به رفتارهای پر خطر و میزان گرایش دوستان فرد به رفتار پر خطر در میان جوانان متمایل به رفتارهای پر خطر است.

تحقیقات پیشین:

- پور احمد و همکاران (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با نام "بررسی رابطه دینداری و احساس امنیت در فضاهای شهری و روستایی" به بررسی روابط ابعاد دینداری و احساس امنیت پرداختند. این مطالعه که با استفاده از روش پیمایش در نمونه‌ای ۴۰۰ نفری از در سطح شهرستان کوهدشت انجام شده است. یافته‌ها حاکی از وجود همبستگی معناداری بین اکثر ابعاد دینداری به متغیرهای احساس امنیت است و نتایج بررسی‌ها نشان‌دهنده این نکته است که ابعاد دینداری بیشترین ارتباط را با متغیر ترس از انواع فضاهای شهری و روستایی دارند.

- سراج‌زاده (۱۳۸۸) در مقاله‌ای با عنوان "دین و نظم اجتماعی: بررسی رابطه دینداری با احساس آنومی و کجروی در میان نمونه‌ای از دانشجویان" به بررسی و تحلیل کارکردی دین در نظام اجتماعی پرداخته است. در این مقاله اثر دینداری بر نظم اجتماعی در سطح فردی بررسی شده است. جمعیت آماری این مطالعه را دانشجویان خوابگاهی دانشگاه سمنان تشکیل می‌دهند. این مطالعه یک نوع پژوهش کمی از نوع پیمایشی بوده و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است. براساس یافته‌های تحقیق هر دو متغیر احساس آنومی و کجروی با دینداری کل، رابطه معکوس معناداری دارند. در میان ابعاد دینداری بعد پیامدی و بعد مناسکی دارای بیشترین رابطه همبستگی منفی بوده‌اند و بعد پیامدی شدت بیشتری نسبت به ابعاد دیگر دینداری دارد.

- محمد خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۶) در مقاله با عنوان "مقایسه نگرش دینی در دانشجویان مستعد و غیر مستعد سوء مصرف مواد" به مقایسه نگرش دینی دانشجویان پسر مستعد و غیر مستعد سوء مصرف مواد پرداخته‌اند. نمونه استفاده شده در این تحقیق ۳۸۶ نفر

دانشجوی کارشناسی دانشگاه تهران بوده است. نتایج نشان می‌دهد که میانگین گروه غیر مستعد سوء مصرف مواد در سه مولفه شناخت دینی، باور دینی و التزام به وظایف دینی بیشتر از گروه مستعد سوء مصرف مواد بوده است، اما در مولفه گرایش و عواطف دینی در بین دو گروه تفاوت معناداری مشاهده نشده است و یافته‌ها نشان می‌دهد که با تقویت باورهای دینی در جوانان می‌توان از سوء مواد در آنها پیشگیری کرد.

- نازکبار و همکاران (۱۳۸۵) در مقاله با عنوان "نقش دینداری در ممانعت از بزهکاری جوانان شهر تهران" به تعیین نقش دینداری در ممانعت از بزهکاری (سرقت) جوانان شه تهران پرداختند. روش این تحقیق پیمایش و از نوع علی - مقایسه‌ای پس از وقوع است و داده‌ها با استفاده از پرسشنامه گردآوری شده است. حجم نهایی نمونه ۲۴۰ نفر که ۱۲۰ نفر از آنها از بین جوانان عادی و ۱۲۰ نفر از بین جوانان زندانی تهران انتخاب شده بودند. نتایج پژوهش نشان دهنده تفاوت معناداری بین ابعاد دینداری و میزان بزهکاری در بین دو گروه جوانان عادی و زندانی است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که تنها بعد پیامدی دینداری تاثیر مستقیم بر بزهکاری داشته و بیشترین سهم را در تبیین ممانعت از بزهکاری جوانان به خود اختصاص داده است.

- مشکانی (۱۳۸۱) در مقاله‌ای با عنوان "سنجش تاثیر عوامل درونی و بیرونی خانواده بر بزهکاری نوجوانان" به بررسی میدانی موضوع بزهکاری نوجوانانی که به جرم بزهکاری در تهران بزرگ در سال ۱۳۷۱ دستگیر شده پرداخته‌اند. روش انجام تحقیق مصاحبه سازمان یافته است که در این تحقیق از ۹۰ پسر دستگیر شده و ۱۵ دختر که در سال ۷۱ دستگیر شده بودند مصاحبه به عمل آمد. نتایج نشان می‌دهد که عامل وابستگی به خانواده، باورها و نگرش‌ها و ارتباط با بزهکاران به شدت بر بزهکاری نوجوانان تاثیر دارند.

- سینها^۱ و همکاران (۲۰۰۷) در مقاله‌ای با عنوان "رفتارهای پر خطر نوجوانان و مذهب" نمونه‌ای ۲۴۰۰ نفری از نوجوانان ۱۱ تا ۱۸ ساله را مطالعه کرده‌اند. یافته‌ها نشان داده‌اند که متغیرهای مذهبی به طور قابل ملاحظه‌ای در کاهش رفتارهای پر خطری همانند سیگار کشیدن، استفاده از الکل، فعالیت‌های جنسی، استفاده از ماریجوانا دخیل بوده‌اند. از دیگر متغیرهایی که

در کاهش رفتارهای پر خطر موثر بوده‌اند می‌توان از پیش زمینه‌ای خانوادگی و خود پنداره فرد نام برد.

- لیا^۱ و همکاران در پژوهشی که پیرامون مصرف الکل و بزهکاری بر روی ۹۵۵ نفر از دانش آموزان دبیرستانی در سه منطقه از کشور کره جنوبی انجام داده‌اند، به تأثیر نقش همسالان در ارتکاب بزهکاری اشاره می‌کنند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که افراد با مصرف الکل سعی در جلب توجه همسالان خود را دارند و مصرف الکل و بزهکاری رابطه مثبتی با خطرپذیری و رفتارهای خطر آفرین افراد دارند. همچنین رابطه ورزش‌های جمعی، ارتباط والدین با یکدیگر و ارزش‌های پیشرفت تحصیلی با مصرف الکل و بزهکاری منفی است.

- استینمان^۲ و همکارش (۲۰۰۴) در مقاله‌ای با عنوان فعالیت مذهبی و رفتار پر خطر در میان نوجوانان آفریقایی - آمریکایی به بررسی ۷۰۰۵ نفر از دانش آموزان دبیرستانی پرداختند. در این پیمایش از روش مصاحبه استفاده شده است. در این مقاله منظور از رفتارهای پر خطر فعالیت جنسی، استفاده از سیگار، ماریجوانا و مصرف الکل است. یافته‌ها نشان می‌دهد که پسرها دارای مصرف بیشتری از ماریجوانا و دخترها دارای مصرف بیشتری از سیگار هستند به علاوه افزایش فعالیت‌های مذهبی در طی دوران دبیرستان رابطه معناداری با کاهش مصرف الکل در بین پسران و کاهش رفتارهای پر خطر جنسی در بین دختران دارد و به طور کلی در طی دوران دبیرستان فعالیت‌های مذهبی در کاهش گرایش به رفتارهای پر خطر موثر است.

- بایر^۳ و همکارش (۲۰۰۱) در مقاله‌ای با عنوان "فراتحلیلی از اثر دین بر جرم" به این پرسش پرداختند که آیا رفتارها و باورهای مذهبی، بازدارنده رفتارهای جنایی هستند؟ نتایج حاصله نشان داد که اعتقادات مذهبی اثر بازدارندگی متوسطی در رفتار جنایی افراد دارند.

مروری بر نظریات

در میان صاحب نظران علوم اجتماعی رویکردهای مختلفی در مطالعه دین وجود دارد ولی بهتر از پیش از پرداختن به رویکردهای مختلف ابتدا مفهوم کلمه دین روشن شود: دین کلمه

1 Lee et al.

2 Steinman

3 Bair

ای است فارسی پهلوی که از ریشه اوستای (اثنا) به معنی نفس و ذات وجدان گرفته شده است و در زبان عربی به معنای مذهب به کار می‌رود. در زبان‌های اروپایی ReLigion که معادل فارسی دین است از ریشه لاتین Religao یا Religor به معنی عقد و اعتقاد گرفته شده است (اییکچی، ۱۳۸۶: ۹۲).

در ارتباط با مفهوم کلمه دین تعاریف متفاوتی ارائه شده است: آژنگ (۱۳۸۱) دین را آیین، کیش، مذهب، اعتقاد، ایمان، راه، روش می‌داند (آژنگ، ۱۳۸۱: ۵۷۸). انوری (۱۳۸۲) دیدگاه خود در رابطه با دین را به دو دسته تقسیم می‌کند:

- ۱- مجموعه عقاید، آموزش‌ها، دستورالعمل‌هایی که به وسیله شخصی، به ویژه پیامبر ارائه شده است و معتقدان به مقتضای آن رفتار می‌کنند مانند دین اسلام، دین بودا، دین مسیح
  - ۲- مجموعه‌ای از عقاید درباره انسان، جهان، و مبدأ وجود به ویژه خدا و یا خدایان، دین‌های نخستین مانند خورشید پرستی (انوری، ۱۳۸۲: ۱۰۹۶). عمید دین را پاداش و کیش تلقی می‌کند (عمید، ۱۳۷۱: ۲۹۲) و دهخدا در ذیل کلمه دین به متدین، دین‌دار، پایبند به دین اشاره می‌کند (دهخدا، ۱۳۵۱: ۵۷۵). سبحانی و رضایی (۱۳۸۷) معتقدند دین در لغت به معنای فرمانبرداری، خضوع، پیروی، اطاعت، تسلیم و جزا و در اصطلاح مجموعه عقاید و قوانین و مقرراتی است که خداوند از طریق پیامبران برای هدایت و سعادت انسان‌ها نازل فرموده و دارای ابعاد مختلفی است (سبحانی و محمدرضایی، ۱۳۸۷: ۲۱).
- فرهنگ آکسفورد دین را شناخت یک موجود فوق بشری که دارای قدرت مطلقه است، می‌داند (فرهنگ مختصر آکسفورد).

هربرت اسپنسر معتقد است دین اعتراف به این حقیقت است که کلیه موجودات، تجلیات نیرویی هستند که فراتر از علم و معرفت ماست یا دین پاسخ انسان است به ندای الهی است (هیگ، ۱۳۷۲: ۲۳).

رضایی معتقد است که اگر ما با مجموعه‌ای از اعمال، عواطف و اعتقادات معطوف به حقیقت غائی مواجه شدیم که به حد کافی با تعریف کلی ما سازگار بود، حق داریم بگوییم که آن مجموعه، مصداقی از دین است (محمد رضایی، ۱۳۸۷: ۱۴۶).

سراج زاده بیان می‌کند که دینداری همراه است با مجموعه‌ای از اعتقادات و محوری‌ترین اعتقادات در این زمینه اعتقاد به وجود خداوند، نقش خداوند در هستی و وحدانیت خداوند است (سراج زاده، ۱۳۷۷: ۱۰).

دینداری عبارتست از میزان علاقه و احترام افراد به دین. دین و دینداری دارای پیشینه‌ای به اندازه حیات انسان دارد. به گونه‌ای که می‌توان گفت دین و انسان همزمان پا به عرصه وجود نهاده‌اند. در بین پدیده‌ها و مظاهر فرهنگی جوامع، دین همیشه در عرصه حیات فکری و معنوی افراد جامعه نقش دائمی و اساسی داشته است، ولی به تناسب تغییر شرایط جامعه و بروز موانع میزان پای بندی افراد به دین دچار شدت و ضعف شده است (سراج زاده، ۱۳۷۷: ۷۲). دینداری دارای ابعاد و درجات متفاوتی است. توجه به این تنوع و در نظر داشتن ابعاد متفاوت دینداری در مطالعه جامعه شناختی دین ضروری است. از جمله کسانی که با در نظر گرفتن تنوع ابعاد و سطوح دین و دینداری کوشیده‌اند تا ابعاد مختلف دین را تجزیه و تحلیل کنند، می‌توان از متفکران زیر نام برد:

ایباده (۱۳۷۵) پنج بعد را در ادیان بازشناسی کرده است که عبارت‌اند از نمادها، رستگاری، شعایر و مناسک، مکان‌ها و اشیای مقدس و تجربه دینی (ایباده، ۱۳۷۵: ۷۳-۷۶). مگیر (۱۹۹۷) با رویکردی اجتماعی، چهار بعد اصلی را برای دین در نظر گرفته است که عبارتند از باورها، مناسک، تجربه دینی و اجتماعی مذهبی (به نقل از طالبی، ۱۳۸۰: ۸۱). آلپورت بر اساس جهت‌گیری افراد آنها را با دو جهت‌گیری دینی، درونی و بیرونی تقسیم‌بندی کرد (قراملکی، ۱۳۷۳: ۵۲).

چارلز گلاک طی دهه ۵۰-۶۰ میلادی در تلاش برای فهم و تبیین دین در امریکا بود. وی بحث ابعاد التزام دینی را در این کشور زنده کرد و با همکاری رادنی استارک در سال ۱۹۵۶ به شرح و بسط الگوی جدیدی از دینداران پرداخت. هدف اصلی آنها، عموماً درک شیوه‌های گوناگونی بود که مردم با توسل به آن، خود را مذهبی تلقی می‌کردند (احمدی، ۱۳۸۴: ۲۷). آنها برای دینداری چهار بعد اصلی عمل، باور، تجربه، دانش یا معرفت را با عنوان ابعاد عمومی التزام دینی مطرح کرده‌اند. این ابعاد چهارگانه، در سطح مقیاس‌های اولیه به پنج شاخص یا مقیاس تقسیم شده‌اند که افزایش آن، ناشی از تفکیک بعد عمل به دو بخش شاخص

مناسکی و عبادی است (گنجی، ۱۳۸۳: ۱۱۵). در زیر شرحی از الگوی دینداری مورد نظر آن‌ها آورده می‌شود. بعد باور: آن چیزی است که انتظار می‌رود پیروان یک دین بدان اعتقاد داشته باشند. گلاک و استارک این باورها را در هر دین به سه نوع تقسیم کرده‌اند: باورهای پایه‌ای مسلم، که ناظر بر شهادت به وجود خدا و معرفی ذات و صفات اوست. باورهای غایتگرا، که هدف و خواست خدا از خلقت انسان و نقش او در راه نیل به این هدف است. باورهای زمینه‌ساز که روش‌های تأمین اهداف و خواست خداوند و اصول اخلاقی را که بشر برای تحقق آن اهداف باید به آن‌ها توجه کند، در برمی‌گیرد. گلاک و استارک بعد باور یا عقیدتی را بعد ایدئولوژیکی نیز نامیده‌اند.

بعد مناسکی (عمل): نظام اعتقادی در هر دینی وجود دارد، اما این اعتقادات به صورت مناسک نمود عینی می‌یابند. تمام ادیان بنابر اقتضای نوع الهیات خود، نحوه خاصی از عمل و زیست را بر مؤمن الزام می‌کنند که همان عمل دینی است. این عمل خواه ناخواه، در پرتو نظام فقهی و اخلاقی سامان می‌پذیرد. بعد عمل یا مناسک، اعمال دینی مشخصی نظیر عبادت‌های فردی، نماز، روزه، صدقه، ذکات و... را در برمی‌گیرد (آرون، ۱۳۸۶: ۴۰۵).

بعد تجربی: تجربه دینی با احساسات، تجربیات و درون فرد دیندار مرتبط است. احساسات و عواطف دینی وجه عالی تری از دینداری است که کاملاً قلبی و درونی بوده و برخلاف مناسک و مراسم آیینی نمود بیرونی ندارد. دیندارانی که این بعد را کسب می‌کنند "مخلص" نامیده می‌شوند. گلاک و استارک تجربه دینی را چندین نوع می‌دانند: تأییدی: حس مؤدت و تأیید به وجود خدا؛ ترغیبی: گزینش آگاهانه خدا و اشتیاق به او؛ شیدایی: حس صمیمیت و شور و وجد نسبت به خدا؛ و حیانی: مورد اعتماد خدا واقع شدن و کارگزار و فرستاده خدا بودن (مهدی‌زاده، ۱۳۸۵: ۲۵).

بعد دانشی: بعد معرفتی، عقلانی یا دانش با بعد عقیدتی بسیار نزدیک است تفاوت این دو بعد مربوط به آگاهی و شناخت در اعتقادات در بعد دانش است. معرفت دینی، آگاهی به متون دینی است که می‌تواند الگویی برای باور، عمل و تجربه دینی باشد. از نظر گلاک و استارک، بعد معرفتی در ارتباط با مطالبی است که مردم از طریق عالمان دینی درباره مذهب می‌آموزند.

بعد پیامدی: این بعد، به دلیل بیشترین انتقادات، در میان ابعاد الگوی دینداری گلاک و استارک پس از مدتی حذف شد، از جمله اینکه، بعد پیامدی فی نفسه پیامد دینداری است نه بعدی از آن. الگوی دینداری گلاک و استارک، از نخستین الگوهای است که بسیاری از الگوهای دینداری بعدی، ابعاد خود را از آن وام گرفته‌اند (مهدی زاده، ۱۳۸۵: ۴۳).

همچنین دیدگاه‌ها و نظریه‌های جامعه‌شناختی متنوعی برای پاسخ‌گویی به علل بزهکاری و گرایش به رفتارهای پرخطر وجود دارد: در اینجا سعی می‌شود تا مروری کلی بر مهمترین نظریات جامعه‌شناسانه در حوزه انحرافات انجام دهیم.

دورکیم با بیان مفهوم بی‌هنجاری (آنومی) بر این باور است که جامعه نابسامان یا بی‌سازمان جامعه‌ای است که مجموعه‌ای از هنجارها و ارزش‌های متضاد با یکدیگر در خود داشته است و فاقد خطوط راهنمای روشن و پایداری برای مردم به منظور یادگیری و درونی کردن هنجارهاست (احمدی، ۱۳۸۴: ۴۴). به باور وی در جامعه مدرن صنعتی، معیارها و هنجارهای سنتی تضعیف می‌شوند؛ بی‌آنکه هنجارهای جدیدی جایگزین شوند و بی‌هنجاری به وجود می‌آید (احمدی، ۱۳۸۴: ۴۴). از طرف دیگر دورکیم معتقد بود که مذهب ارتباطات اخلاقی را ایجاد و حفظ می‌کند. اعتقادات مذهبی قوی در یک جامعه ارزش‌ها و هنجارهای گروه را به وسیله اضافه کردن یک بعد مقدس به زندگی روزمره، تقویت و تحکیم می‌بخشد. شعائر مذهبی از طریق جمع کردن مردم در یک محل، همبستگی اجتماعی را تقویت می‌کند. مشارکت در انجام شعایر و مناسک مذهبی، چیزی بیشتر از حضور اعضاء را به افراد القاء می‌نماید (جلالی مقدم، ۱۳۷۹: ۸۹). از دیدگاه دورکیم، دین در واقع زاییده مناسک است و از طریق مشارکت در مناسک و مراسم مذهبی است تا قدرت اخلاقی جامعه آشکارا احساس می‌شود و احساسات اخلاقی و اجتماعی از همین طریق تقویت و تجدید می‌شوند، بدین ترتیب مناسک همبستگی و انسجام اجتماعی را ایجاد و حفظ می‌کند (دورکیم، ۱۳۸۳).

هسته مرکزی تحلیل کوهن^۱ در بیان خرده فرهنگ جوانان بزهکار، این نظریه است که بر خلاف نظر مرتون، انگیزه اعمال انحرافی محرک‌های سودطلبی نیستند. کوهن معتقد است عامل مهم کثر رفتاری جوانان در مراتب پایین جامعه میل به ارتقای اجتماعی و فقدان ضوابط

لازم برای ارتقا است، ولی در مورد بزهکاری جوانان طبقات متوسط و بالا سخنی نمی گوید (سخاوت، ۱۳۷۴: ۷۴).

ساترلند^۱ در نظریه پیوند افتراقی، قبل از هر چیز به شرایط اجتماعی انحراف توجه دارد. از نظر او رفتار انحرافی، روانشناختی یا ارثی نیست و عوامل اجتماعی و فرهنگی در تبیین آن نقش دارد. او در بررسی پدیده انحراف نیز به فضای فرهنگی و خرده فرهنگی، که فرد در آن قرار دارد، توجه می کند (امین صارمی، ۱۳۸۰: ۱۱۹). ساترلند معتقد است مردمی که مرتکب قانون شکنی می شوند، ارتباط بیشتری با قانون شکنان دارند. زمانی منحرف می شود که در اطراف آنها منحرفانی وجود داشته باشند و با آنها ارتباط برقرار نماید. ساترلند بر این نکته تأکید دارد که رفتار انحرافی از طریق معاشرت با «دوستان ناباب» آموخته می شود (ستوده، ۱۳۷۹: ۱۳۰). او می گوید: «برای آنکه شخص جنایتکار شود، باید نخست بیاموزد که چگونه می توان جنایت کرد» (کوئن، ۱۳۷۰: ۱۶۷). بر طبق نظریه ساترلند می توان میزان و شدت انحراف در جوانان را بر مبنای میزان ارتباط با خرده فرهنگ انحرافی و میزان تأثیرپذیری آنها از دوستان و اطرافیان را مورد بررسی قرار داد، همچنین شناسایی نگرش های بالقوه و گرایشات بالفعل را بیش از پیش توضیح داد.

بنابر نظریه کلووارد و اهلین^۲، موقعیت فرد در ساخت اجتماعی، دو نوع فرصت برای یادگیری نقش و کسب حمایت گروه در اختیار او قرار می دهد: یک فرصت از لحاظ دسترسی به راه های مجاز و فرصت دیگر از لحاظ دسترسی به راه های غیرمجاز. به نظر آنها نوع بزهکاری و میزان دسترسی ساکنان به راه های غیرمجاز را ساخت اجتماعی تعیین می کند. نوع جرم ارتباط با راه حل هایی دارد که در دسترس آنهاست (سخاوت، ۱۳۷۴: ۶۱). نظریه انحرافات مرتون جامعه شناس مشهور آمریکایی تبیین کننده جرم با توجه به شرایط ساختی جامعه است. او معتقد است فرد در جامعه توجه زیادی به ارزش ها و هنجارها ندارد و هنجارها را در معرض انتقاد قرار می دهد (مرتین، ۱۹۸۶). به نظر او دو ساخت اساسی در جامعه وجود دارد یکی اهداف نهادی شده و دیگری وسایل نهادی شده که شیوه های استاندارد کنش

1. Sutherland

2. Cloward & Ohlin

براساس آنها شکل می‌گیرد. تعامل بین این دو ساخت موجب بروز رفتارها و شخصیت‌های مختلف و گاه متناقض در جامعه می‌شود. به نظر مرتون چهار تیپ مناسک‌گرا یا شعائرگرا، انزوا طلب، نو آور یا بدعت گذار و انقلابی یا شورشی در کنار هم‌نویان را معلول شرایط جامعه و برخورد این دو ساخت می‌داند. یکپارچگی و انسجام در جامعه هنگامی است که میان این دو ساخت تعادل وجود داشته باشد. اما اگر اهداف و ارزشهای نهادی شده مانند منزلت و ثروت در جامعه تبلیغ شود و جامعه‌پذیری، ارزش‌ها و هنجارها، آموزش و پرورش و تبلیغات بر آن تاکید ورزند و در کنار آن وسایل دسترسی به این اهداف وجود نداشته باشد، تیپ‌های مختلف شخصیتی و رفتاری بروز و ظهور می‌یابند. درباره پدیده بزهکاری و حمل سلاح‌های سرد می‌توان از این مدل مفهومی مرتون جهت تبیین امور استفاده نمود (احمدی، ۱۳۷۷: ۸۲).

هیرشی و ریکس با استفاده از نظریه کنترل اجتماعی (الزامات اجتماعی) یکی از مهمترین کمک‌ها را به تبیین رفتار انحراف بزهکارانه انجام دادند. او با ترکیب دیگر نظریه‌های کنترل اجتماعی، تصویری روشن از آنچه که از قیود اجتماعی تلقی می‌شد را ارائه کرد. بنابراین تنها نظریه‌پردازی که با نظریه‌های کنترل اجتماعی به شدت احساس نزدیکی می‌کند، تراویس هیرشی است. هیرشی که مهمترین پایه گذار این نظریه است، موضوع پیوند اجتماعی را مطرح کرده است (گسن، ۱۳۷۰: ۱۴۵). طبق نظریه‌های کنترل، انحراف وقتی رخ می‌دهد که کنترل‌های اجتماعی ضعیف یا شکسته می‌شوند. تراویس هیرشی با استفاده از مفاهیم تقید و تعهد و والتر سی ریکلس با استفاده از کف نفس (ریکلس، ۱۹۷۰) به بررسی مفهوم رفتار انحرافی پرداخته‌اند.

چهار چوب نظری

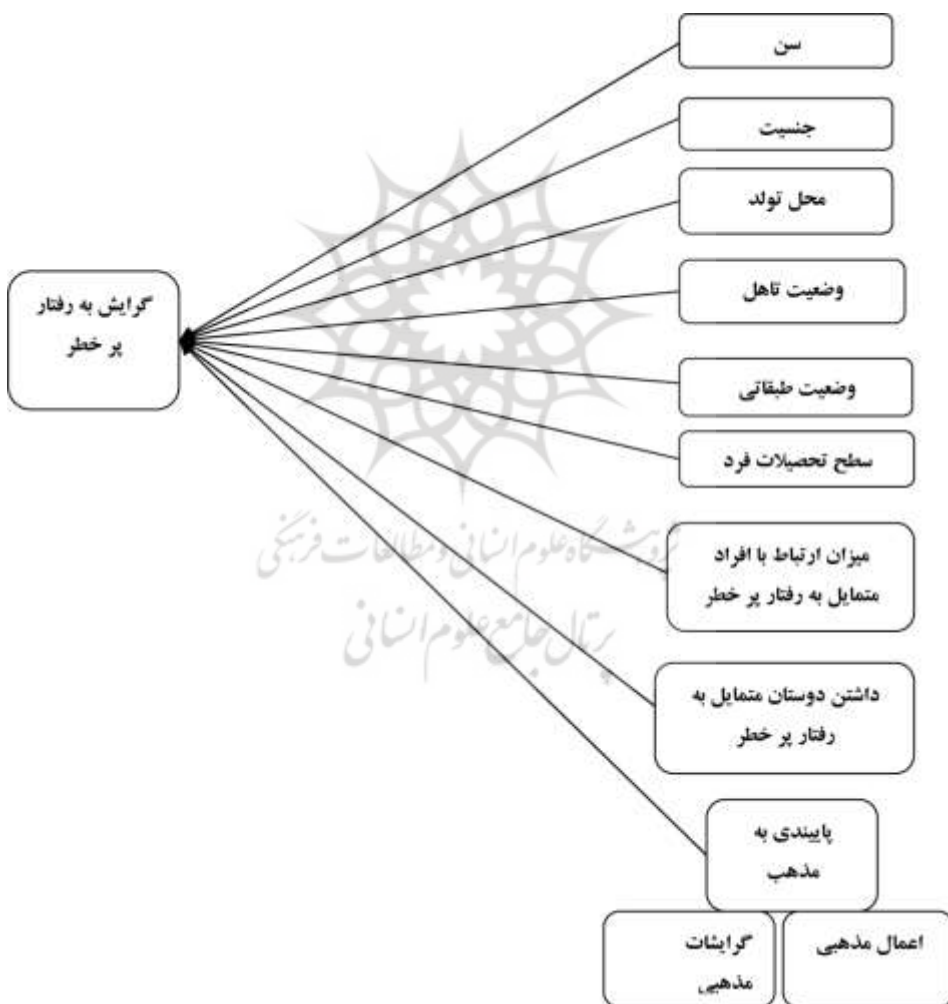
برای تبیین گرایش به رفتارهای پر خطر در این تحقیق، چهارچوب نظری خود را براساس نظریه کنترل هیرشی قرار می‌دهیم.

هیرشی که مهمترین پایه گذار نظریه کنترل اجتماعی است، موضوع پیوند اجتماعی را مطرح کرده است (گسن، ۱۳۷۰: ۱۴۵). از نظر هیرشی، افراد از لحاظ درجه قبول ارزش‌ها و هنجارهای جامعه متفاوت اند. این تفاوت‌ها به میزان پیوستگی افراد با نظام اجتماعی بستگی

دارد. از نظر او بین پیوند با نظام اجتماعی و اعتقاد به مشروعیت اخلاقی رابطه وجود دارد و اعتقادات فرد نیز متأثر از پیوند با مدرسه، خانواده و جامعه است. که این اعتقادات با پیوند فرد به والدین آغاز شده و از طریق پیوند با مدرسه و جامعه افزایش می‌یابد با سست شدن این پیوند از شدت اعتقادات نیز کاسته می‌شود (ستوده، ۱۳۸۳: ۱۳۸-۱۳۹). نظریه کنترل اجتماعی برای آزمون تجربی فرضیات خود، علاوه بر متغیرهای مربوط به خانواده، مدرسه تا حدودی نیز بر روی متغیرهای مربوط به گروه دوستان و همسالان، عامل دین و قومیت تأکید داشته‌اند که یافته‌های آنها همبستگی‌های به نسبت نیرومندی را با رفتار انحرافی به ویژه بزهکاری جوانان نشان داده است. هیرشی بر این باور است که کج‌رفتاری زمانی واقع می‌شود که پیوند میان فرد و جامعه ضعیف گردد. این نظریه به دو نوع کنترل فردی و اجتماعی اعتقاد دارد. کنترل اجتماعی با مقدار تعلقات و تقیدات فرد به نهادها و سازمان‌های اجتماعی مانند خانواده، مدرسه و غیره اندازه‌گیری می‌شود (الیوت^۱، ۱۹۹۸: ۱۴۹-۱۷۷). چهار عنصر اساسی در نظریه هیرشی عبارتند از:

- پیوستگی: پیوستگی را می‌توان در میزان ارتباط و علاقه والدین، مدرسه و دوستان مشاهده کرد. کسانی که به دیگران علاقه و توجه دارند، خواست و احساسات ایشان را در نظر می‌گیرند و از این رو مایلند با مسئولیت عمل کنند.
- تعهد: تعهد بر این فرض استوار است که سازمان‌دهی جامعه به گونه‌ای است که منفعت اغلب افراد چنان چه وارد اعمال خلاف شوند، به مخاطره می‌افتاد. اغلب افراد با زندگی در یک جامعه‌ی سازمان یافته، اموال، شهرت و امیدواری‌هایی به دست می‌آورند که نمی‌خواهند آنها را از دست بدهند. آن‌ها این امتیازات را با گردن نهادن به قوانین حفظ می‌کنند.
- مشغول: مشغولیت مربوط می‌شود به درجه‌ای که افراد به فعالیت‌های عرفی مشغولند. افزایش مشغولیت سبب می‌شود فرد زمان کمتری برای ارتکاب رفتار بزهکارانه داشته باشد.
- باور: پیرامون عنصر باور گفته می‌شود این اعتقادات مؤثر است که رفتارهای نابهنجار را کاهش می‌دهد نه اعتقادات متناقض. یکی از سؤالاتی که در زمینه‌ی باور مطرح می‌شود این است که اعتقادات به راستی تا چه حد بر کنش افراد تأثیرگذار است؟ (گسن، ۱۳۷۰: ۱۶۴). به

عبارت دیگر بین میزان پیوند با نظام اجتماعی و اعتقاد به مشروعیت قوانین جامعه رابطه ای وجود دارد و این دو از یکدیگر جدایی ناپذیرند. با توجه به چهارچوب نظری گفته شده و با در نظر نظریه هیرشی نهایتاً می توان مدل تجربی تحقیق را به صورت زیر ترسیم نمود.

فرضیات تحقیق

لذا برای دستیابی به اهداف پژوهش و با توجه به چارچوب نظری موجود، فرضیه‌های زیر مطرح می‌گردد:

- به نظر می‌رسد بین سن و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین جنسیت و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین وضعیت تاهل و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین محل تولد و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین وضعیت طبقاتی فرد و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین سطح تحصیلات فرد و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین اعمال مذهبی و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین گرایش‌ات مذهبی و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین پایبندی به مذهب و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین گرایش دوستان فرد به رفتارهای پر خطر و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.
- به نظر می‌رسد بین میزان ارتباط با افراد متمایل به رفتار پر خطر و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.

روش پژوهش

در این پژوهش از روش پیمایشی بهره گرفته شد برای گردآوری داده‌های این پژوهش از ابزار پرسشنامه برای سنجش رابطه میزان پایبندی به دین و گرایش به رفتارهای پر خطر استفاده شده است. جامعه‌ی آماری جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله ساکن شهرستان‌های استهبان و فسا است. چارچوب نمونه‌گیری تحقیق محدود و مصوب شهری این شهرستان‌ها بوده است. جهت اطمینان و دقت بیشتر پرسشنامه توسط پرسشگران مجرب و با روش مصاحبه تکمیل گردید. حجم نمونه

در این پژوهش با توجه به تعداد جامعه آماری یعنی ۴۹۰۰۰۰ نفر، در سطح اطمینان ۰/۹۵، خطای ۰/۰۵ و پارامتر ۵۰-۵۰ بر اساس جدول لین برابر با ۳۸۴ نفر است که در این پژوهش ۴۴۸ پرسشنامه گردآوری شده است.

در پژوهش حاضر از اعتبار صوری و برای بدست آوردن روایی آن از آلفا کرونباخ استفاده شده است و به طور کلی جهت برآورد اعتبار و روایی به صورت زیر عمل شده است. برای سنجش پایایی ابزار سنجش (پرسشنامه)، ضریب آلفای کرونباخ محاسبه گردیده است. برای اندازه گیری متغیر جهت گیری های مذهبی، از طیف لیکرت استفاده شده است. آلفای کرونباخ متغیر فوق برابر با ۰/۸۴ است، که این طیف از پایایی بالاتر از ۷۵ درصد، که در تحقیقات اجتماعی مد نظر است، برخوردار هستند. جهت اعتبار صوری نیز پس از طراحی گویه های طیف های مربوطه (بر اساس دیدگاه های نظری) به خصوص چهارچوب نظری رایج) در اختیار اساتید و کارشناسان دانشگاه قرار گرفت. اظهار نظر این افراد در راستای سنجش گویه های هر طیف، در نهایت به گزینش گویه های مناسب برای هر طیف منجر شد.

برای تجزیه و تحلیل داده ها، داده های به دست آمده از پرسشنامه با استفاده از نرم افزار SPSS در محیط ویندوز پردازش شدند و تجزیه و تحلیل داده ها در دو سطح توصیف و تبیین صورت گرفته است. در سطح توصیفی این تحقیق از توزیع فراوانی متغیرها و با استفاده از جداول تقاطعی متغیرهای مستقل با متغیر وابسته تصویری از توزیع جمعیت مورد مطالعه به دست آورد می شود. برای تحلیل رابطه بین متغیرها از آمارهای تحلیل همبستگی استفاده شده است. همچنین در سطح تبیین جهت مقایسه میانگین ها از آزمون F و T استفاده شده، برای آزمون فرضیات تحقیق و نشان دادن همبستگی های مرتبه صفر متغیرها از نظر سطح سنجش فاصله ای هستند، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرها

گرایش به رفتار پرخطر: در پژوهش حاضر منظور از رفتار پرخطر رفتارهای پرخطر رفتاری تعریف می شوند که سلامت و بهزیستی جوانان یا افراد جامعه را در معرض خطر قرار می دهد و در این مقاله موارد زیر را شامل می شود: فرار از خانه، ارتباط تلفنی با جنس

مخالف، ارتباط مستقیم با جنس مخالف، مصرف سیگار، مصرف قرص‌های روان گردان، مصرف مشروبات الکلی، شرکت در دعوای فردی یا گروهی، تخریب اموال عمومی (صندلی اتوبوس، اموال مدرسه، کیوسک تلفن و...)، تخریب اموال شخصی (شیشه منازل، اتومبیل‌های شخصی و...)، قمار و شرط بندی، مشارکت در گروه‌هایی که برای مردم مزاحمت ایجاد می‌کنند، دیدن فیلم‌های سکسی، دزدی و جیب‌بری، بیرون ماندن از خانه تا نیمه شب بدون اجازه والدین، نافرمانی نسبت به والدین و توهین به آنها، سر دادن شعارهای زشت در میدان‌های ورزشی است. گرایش به رفتار پر خطر به عنوان متغیر وابسته پژوهش حاضر، در سطح و مقیاس فاصله‌ای مشتمل بر ۱۶ سوال بررسی شده است.

متغیرهای مستقل

- سن: منظور تعداد سال‌هایی است که از لحظه تولد تا زمان تحقیق از عمر پاسخگو می‌گذرد و در سطح فاصله‌ای سنجیده می‌شود.
- جنسیت: تفاوت زیست‌شناختی و کالبدشناختی میان زنان و مردان است و در سطح اسمی سنجیده می‌شود.
- وضعیت تاهل: این متغیر در قالب یک سوال بسته که شامل افراد متاهل، مطلقه، متارکه و مجرد و بیوه می‌شود، پرسیده شده است.
- محل تولد: این متغیر مکانی را که فرد در آن متولد شده است را بیان می‌کند که شامل روستا، شهرستان و مرکز استان می‌شود.
- سطح تحصیلات: تعداد سال‌هایی که فرد صرف تحصیل علم و درس خواندن کرده است که در قالب یک سوال باز پرسیده شده است.
- وضعیت طبقاتی: به بخشی از جامعه اطلاق می‌شود که به لحاظ داشتن ارزش‌های مشترک، منزلت معین، فعالیت‌های دسته جمعی، میزان ثروت و دیگر دارایی‌های شخصی و نیز آداب معاشرت با دیگر بخش‌های همان جامعه متفاوت باشند (کوئن، ۱۳۷۲: ۲۳۹). در این تحقیق ماهیت طبقاتی از نظر خود فرد مورد سوال قرار گرفته است به صورت (بالا، متوسط، پایین) در نظر گرفته شده است.

- داشتن دوستان متمایل به رفتارهای پر خطر: منظور تعداد دوستان هم سن و سالی است که رفتار بزهکارانه در متغیر وابسته را انجام می دهند، این متغیر در سطح نسبی مورد سنجش قرار گرفته است.

- ارتباط با افراد متمایل به رفتارهای پر خطر: منظور میزان همدلی، مشورت، احساس محبت و... که توسط پاسخگو نسبت به افراد بیان شده و در سطح فاصله ای مورد سنجش قرار گرفته شده است.

- پایبندی به دین: پایبندی به دین یعنی باورهای آن دین خاص را قبول داشتن، در مناسک آن شرکت کردن، و در نتیجه اینها عواطفی در مومن شکل گرفتن، دانشی در مومن ایجاد شدن. همچنین در زندگی فردی هم باید‌ها و نبایدهایی که از آنجا برگرفته میشود را رعایت کردن (سراج زاده، ۱۳۷۷) برای سنجش دینداری از نظر "کلاک و استارک" درباره دو بعد اعتقادی و مناسکی دینداری استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل اطلاعات: بخش توصیفی:

جدول شماره ۱ توزیع فراوانی افراد مورد مطالعه بر حسب سن و جنسیت

کل	سن			سن جنسیت	
	۲۶-۳۰	۲۲-۲۵	۱۸-۲۱		
۲۳۴	۷۳	۵۵	۱۰۶	فراوانی	زن
۵۲,۲	۱۶,۳	۱۲,۳	۲۳,۷	درصد	
۲۱۴	۸۳	۶۴	۶۷	فراوانی	مرد
۴۷,۸	۵۳,۲	۵۳,۸	۳۸,۷	درصد	
۴۴۸	۱۵۶	۱۱۹	۱۷۳	فراوانی	کل
۱۰۰	۳۴,۸	۲۶,۶	۳۸,۶	درصد	

جدول شماره ۱ توزیع فراوانی و درصد جمعیت مورد مطالعه را بر حسب جنسیت و گروه سنی نشان می‌دهد. بر اساس این جدول، بیشترین تعداد پاسخگویان در گروه سنی 18-21 سال قرار دارند که ۳۴/۶ درصد از کل نمونه مورد بررسی را شامل می‌شوند و از مجموع ۴۴۸ نفر پاسخگو ۵۲/۲ درصد را زنان و ۴۷/۸ درصد را مردان تشکیل می‌دهند.

جدول شماره ۲ توزیع فراوانی افراد بر حسب وضعیت تاهل

تاهل	تعداد	درصد	درصد تجمعی
مجرد	۲۴۲	۵۴	۵۴
متاهل	۲۰۶	۴۶	۱۰۰
کل	۴۴۸	۱۰۰	

جدول شماره ۲ توزیع فراوانی و درصد جمعیت مورد مطالعه بر حسب وضعیت تاهل نشان می‌دهد. بر اساس این جدول از کل نمونه مورد بررسی، ۲۴۲ نفر مجرد و ۲۰۶ نفر متاهل هستند.

جدول شماره ۳ توزیع فراوانی افراد بر حسب محل تولد و طبقه اقتصادی

کل	طبقه اقتصادی			محل تولد
	پایین	متوسط	بالا	
۲۹	۵	۲۰	۴	فراوانی
۶,۵	۱,۱	۴,۵	۰,۹	درصد
۲۹۱	۴۹	۱۶۶	۷۶	فراوانی
۶۵	۱۰	۳۷,۱	۱۷	درصد
۱۲۵	۲۹	۷۶	۲۰	فراوانی
۲۷,۹	۶,۵	۱۷	۴,۵	درصد
۴۴۸	۸۳	۲۶۴	۱۰۱	فراوانی
۱۰۰	۱۸,۵	۵۸,۹	۲۲,۵	درصد

جدول شماره ۳ توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان را بر حسب طبقه اقتصادی و محل تولد نشان می‌دهد. یافته‌ها نشان می‌دهد که ۵۸/۹ درصد از پاسخگویان خود را جزء طبقه متوسط می‌دانند و ۶۵ نفر از آنان ساکن شهرستان هستند.

جدول شماره ۴ توزیع فراوانی افراد بر حسب سطح تحصیلات فرد

درصد تجمعی	درصد	تعداد	تحصیلات
۷/۲	۲/۷	۱۲	دبستان
۱۲/۵	۹/۸	۴۴	راهنمایی
۵۰/۹	۳۸/۴	۱۷۲	دبیرستان
۹۶/۹	۴۶	۲۰۶	لیسانس
۹۹/۸	۱/۳	۱۴	فوق لیسانس و بالاتر
۱۰۰	۱۰۰	۴۴۸	کل

جدول شماره ۴ توزیع فراوانی و درصد جمعیت مورد مطالعه را بر حسب سطح تحصیلات آنها نشان می‌دهد. بر اساس این جدول بیشترین تعداد پاسخگویان تحصیلات لیسانس دارند که بیش از ۴۶ درصد از کل نمونه مورد بررسی را شامل می‌شوند.

آزمون فرضیه‌ها:

جدول شماره ۵ آزمون تفاوت میانگین گرایش به رفتار پر خطر بر حسب جنس

معنی داری	T	انحراف استاندارد	میانگین	فراوانی	متغیر
۰/۰۰۰	۳/۹۸	۴/۹۲	۸۷/۱۷	۲۱۰	مرد
		۸/۵۵	۲۰/۵۵	۲۳۴	زن

فرضیه شماره ۱ به نظر می‌رسد بین جنسیت و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۵ نتایج بررسی تفاوت میانگین گرایش به رفتار پر خطر بر حسب جنسیت را نشان می‌دهد. میزان میانگین‌ها حاکی است که میانگین انحراف برای گروه زنان (۸/۵۵) بیشتر

از مقدار آن برای مردان (۴,۹۲) شده است. تفاوت مشاهده شده بین دو میانگین بر اساس آزمون T با مقدار ۳/۹۸ و سطح معنی داری Sig=۰/۰۰۰ بیانگر این است که با ۹۹ درصد اطمینان، تفاوت معنی داری بین مرد و زن از نظر گرایش به رفتار پر خطر وجود دارد، لذا فرضیه فوق تایید می شود.

جدول شماره ۶ آزمون تفاوت میانگین گرایش به رفتار پر خطر بر حسب وضعیت تاهل

متغیر	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	T	معنی داری
مجرد	۲۳۹	۲۰/۱۲	۷/۹۷	۳/۲۸	۰/۰۰۱
متاهل	۲۰۴	۱۸	۵/۴۸		

فرضیه شماره ۲ به نظر می رسد بین وضعیت تاهل و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۶ نتایج بررسی تفاوت میانگین گرایش به رفتار انحرافی بر حسب وضعیت تاهل نشان می دهد. میزان میانگین ها حاکی است که تفاوت میانگین رفتار انحرافی برای افراد مجرد (۷/۹۷) بیشتر از مقدار آن برای افراد متاهل (۵/۴۸) شده است. تفاوت مشاهده شده بین دو میانگین بر اساس آزمون T با مقدار ۳/۲۸ و سطح معنی داری Sig = ۰/۰۰۱ بیانگر این است که با ۹۹ درصد اطمینان، تفاوت معنی داری بین مجردها و متاهل ها از نظر گرایش به رفتار پر خطر وجود دارد، لذا فرضیه فوق تایید می شود.

جدول شماره ۷ آزمون تفاوت میانگین گرایش به رفتار پر خطر بر حسب طبقه اقتصادی

طبقه اقتصادی	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	مقدار F	سطح معناداری
بالا	۱۰۱	۱۹,۲۲	۶,۲۶	۰,۳۵۶	۰,۷۰۱
متوسط	۲۶۴	۱۸,۹۳	۷,۰۳		
پایین	۸۳	۱۹,۶۷	۷,۷۹		
کل	۴۴۸	۱۹,۱۴	۷,۰۰۵		

فرضیه شماره ۳ به نظر می‌رسد بین وضعیت طبقاتی فرد و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۷ آزمون تفاوت میانگین گرایش به رفتار پر خطر بر حسب وضعیت طبقاتی افراد را نشان می‌دهد. با توجه به آماره‌های موجود در این جدول، میانگین نمره گرایش به رفتار پر خطر در میان افراد با وضعیت طبقاتی متفاوت (بالا - متوسط - پایین) با هم تفاوت ندارد و این عدم تفاوت مشاهده شده در بین این میانگین‌ها بر اساس آزمون F در تحیل پراکنش و حداقل در سطح ۹۵ درصد نشان دهنده عدم معنی داری متغیرها است. آماره‌های موجود نشان می‌دهد بین گرایش به رفتارهای پر خطر و طبقه اقتصادی افراد رابطه معناداری وجود ندارد به این معنا که این گونه رفتارها می‌تواند در بین افراد هر طبقه اجتماعی اتفاق بیفتد بنابراین فرضیه فوق تایید نشده است.

جدول شماره ۸ آزمون تفاوت میانگین گرایش به رفتار پر خطر بر حسب محل تولد

محل تولد	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	مقدار F	سطح معناداری
روستا	۱۲۵	۱۹,۹۲	۸,۳۵	۰,۹۵۲	۰,۴۱۵
شهرستان	۲۹۱	۱۸,۹۵	۶,۶۷		
مرکز استان	۲۹	۱۷,۷۶	۲,۸		
کل	۴۴۸	۱۹,۱۴	۷,۰۲۵		

فرضیه شماره ۴ به نظر می‌رسد بین محل تولد و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۸ آزمون تفاوت میانگین گرایش به رفتار پر خطر بر حسب محل تولد افراد را نشان می‌دهد. با توجه به آماره‌های موجود در این جدول، میانگین نمره گرایش به رفتار پر خطر در میان افراد بر حسب محل تولد با هم تفاوت ندارد و این عدم تفاوت مشاهده شده در بین این میانگین‌ها بر اساس آزمون F در تحیل پراکنش و حداقل در سطح ۹۵ درصد نشانگر عدم معنی داری متغیرها است. به این معنا که محل تولد با گرایش به رفتار پر خطر در بین جوانان رابطه ندارد و لذا فرضیه فوق تایید نمی‌شود.

جدول شماره ۹ آزمون همبستگی متغیر سن با گرایش به رفتار پر خطر

سن	گرایش به رفتار پر خطر
۰/۰۳۹	ضریب همبستگی
۰/۴۱۳	سطح معناداری

فرضیه شماره ۵ به نظر می‌رسد بین سن و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد. جدول شماره ۹ ضریب همبستگی پیرسون به منظور بررسی رابطه بین سن و گرایش به رفتار پر خطر استفاده شده‌است. بر اساس نتایج حاصله، همبستگی ضعیفی بین سن و رفتار انحرافی وجود دارد. در مورد معنی دار بودن رابطه فوق با توجه به مقادیر $\text{Sig} = 0/413$ رابطه فوق با ۹۹ درصد اطمینان معنی دار نمی‌باشد، لذا فرضیه فوق تایید نمی‌شود.

جدول شماره ۱۰ آزمون همبستگی متغیر تحصیلات فرد و گرایش به رفتار پر خطر

تحصیلات فرد	گرایش به رفتار پر خطر
-۰/۰۲۵	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معناداری

فرضیه شماره ۶ به نظر می‌رسد بین سطح تحصیلات فرد و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۰ رابطه بین تحصیلات فرد و گرایش به رفتار پر خطر را با استفاده از تکنیک آماری همبستگی نشان می‌دهد. بر اساس نتایج حاصله با توجه به مقدار $r = -0/025$ و سطح معناداری $\text{sig} = 0/000$ رابطه منفی معکوس و معناداری بین گرایش به رفتار پر خطر و تحصیلات فرد وجود دارد و فرضیه فوق با ۹۹ درصد اطمینان معنی دار می‌باشد، لذا فرضیه فوق تایید می‌شود به این معنا که هر چه تحصیلات فرد بیشتر باشد گرایش به رفتار پر خطر در فرد کمتر است.

جدول شماره ۱۱ آزمون همبستگی متغیر گرایش به رفتار پر خطر و گرایش دوستان به رفتارهای پر خطر

نام متغیر	گرایش رفتار دوستان
گرایش به رفتار پر خطر	۰/۷۸۲
سطح معناداری	۰/۰۰۰

فرضیه شماره ۷ به نظر می‌رسد بین گرایش دوستان فرد به رفتارهای پر خطر و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۱ رابطه بین گرایش به رفتار پر خطر در فرد و میزان گرایش دوستان فرد به رفتارهای پر خطر را از طریق تکنیک آماری همبستگی نشان می‌دهد. بر اساس نتایج حاصله، مقدار $r = 0/782$ و سطح معناداری برابر با $sig = 0/000$ می‌باشد و نشان می‌دهد که رابطه فوق در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنی دار است و لذا فرضیه فوق تایید می‌شود.

جدول شماره ۱۲ آزمون همبستگی گرایش به رفتارهای پر خطر و میزان ارتباط فرد با افراد متمایل به رفتار پر خطر

گرایش به رفتار پر خطر	میزان ارتباط با افراد متمایل به رفتار پر خطر
ضریب همبستگی	۰/۷۱۹
سطح معناداری	۰/۰۰۰

فرضیه شماره ۹ به نظر می‌رسد بین میزان ارتباط با افراد متمایل به رفتار پر خطر و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۲ رابطه بین گرایش به رفتارهای پر خطر و میزان ارتباط فرد با افراد متمایل به رفتار پر خطر را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج حاصله، رابطه معناداری بین دو متغیر وجود دارد. یافته‌ها نشان می‌دهد که با توجه به مقدار ضریب همبستگی که برابر با $r = 0/719$ است و سطح معناداری $sig = 0/000$ در سطح 99 درصد اطمینان رابطه معناداری بین گرایش فرد به رفتار پر خطر میزان ارتباط فرد با افراد متمایل به این رفتارها وجود دارد. لذا فرضیه فوق تایید می‌شود.

جدول شماره ۱۳ آزمون همبستگی متغیر اعمال مذهبی

اعمال مذهبی	گرایش به رفتار پر خطر
-۰/۲۸۰	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معناداری

فرضیه شماره ۹ به نظر می‌رسد بین اعمال مذهبی و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۳ نشان‌دهنده ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر مستقل انجام اعمال مذهبی و گرایش به رفتارهای پر خطر می‌باشد. ضریب بدست آمده برای این متغیر برابر با $r = -0.280$ و سطح معناداری $sig = 0.000$ است و بیانگر رابطه منفی و معکوس بین دو متغیر است به این معنا که با افزایش انجام اعمال مذهبی، گرایش به رفتارهای پر خطر در فرد کاهش می‌یابد، و فرضیه مربوط تایید می‌شود.

جدول شماره ۱۴ آزمون همبستگی گرایش به رفتار پر خطر و گرایش مذهبی فرد

گرایشات مذهبی	گرایش به رفتار پر خطر
-۰/۲۲۱	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معناداری

فرضیه شماره ۱۰ به نظر می‌رسد بین گرایشات مذهبی و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.

آماره‌های مندرج در جدول ۱۴ نشان‌دهنده وجود رابطه معکوس متغیر گرایشات مذهبی با متغیر گرایش به رفتار پر خطر هستند. به این معنا که با افزایش گرایشات دینی در فرد، به گرایش به رفتارهای پر خطر در فرد کاهش می‌یابد. ضریب بدست آمده برای این متغیر برابر با -0.221 و سطح معناداری آن $sig = 0.000$ ، نشان می‌دهد که فرضیه فوق تایید گردیده است.

جدول شماره ۱۵ آزمون همبستگی متغیر پایبندی به دین

پایبندی به مذهب	گرایش به رفتار پر خطر
-۰/۲۲۷	ضریب همبستگی
۰/۰۰۰	سطح معناداری

فرضیه شماره ۱۱ به نظر می‌رسد بین پایبندی به مذهب و گرایش به رفتار پر خطر در فرد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۵ آزمون همبستگی متغیر گرایش به رفتار پر خطر و پایبندی به مذهب را نشان می‌دهد. ضریب بدست آمده برای این متغیر، برابر با -0.227 و با سطح معناداری $\text{sig}=0/000$ می‌باشد و بیانگر رابطه منفی و معکوس بین دو متغیر می‌باشد به این معنا که با افزایش پایبندی افراد به مذهب، گرایش به رفتارهای پر خطر در آنان کاهش می‌یابد و فرضیه مربوطه در سطح ۹۹ درصد اطمینان تایید می‌شود.

بحث و نتیجه گیری:

در این پژوهش محققان به دنبال تبیین نقش دین به عنوان یکی از مهمترین نهادهای اجتماعی در گرایش جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهرستان‌های استهبان و فسا به رفتارهای پر خطر بوده‌اند. با توجه به جوان بودن جمعیت ایران و اهمیت دوران جوانی در زندگی افراد، لذا پرداختن و توجه بیشتر به مسائل جوانان از اهم موضوعات و مسائل اجتماعی کشورمان است. جوانی مقطع سنی حساس و بحرانی است. جوان استقلال طلب، آزادی خواه، آرمان گرا و تا حدودی ستیزه گر است. که گاهی اوقات سبب ایجاد برخی آداب و رسوم، ارزش‌ها و هنجارهای خاصی می‌شوند که منشا رفتارهای متمایز آن‌ها می‌شود، آنچه که گاهی اوقات به عنوان رفتارهای پر خطر نامیده می‌شود. رفتارهای پرخطر رفتارهایی تعریف می‌شوند که سلامت و بهزیستی جوانان یا افراد جامعه را در معرض خطر قرار می‌دهد. تنها راه حل برون رفت از این وضعیت تغییر شیوه زندگی و نیز آن دسته از رفتارهای پر خطری است که تبدیل به عادت شده است. امروزه رشد برخی از خرده فرهنگ‌های منحرف در بین نوجوانان و جوانان زنگ خطر افزایش جرایم علیه اخلاق و عفت عمومی است. به همین دلیل می‌توان به عنوان

یکی از عوامل محافظت کننده از پابندی دینی نام بردو از آنجا که عمده ترین عامل نابسامانی و ناامنی در زندگی انسان، تخلف و سرپیچی از قانون است (قطبی، ۱۳۹۱: ۸) جامعه شناسان، به این نتیجه رسیده ان که دست کم برخی ابعاد دین را به عنوان قانون الهی می توان دارای نقشی بازدارنده در خصوص لاقفل برخی از انواع رفتارهای غیر قانونی به حساب آورد.

در این پژوهش ۱۱ فرضیه وجود داشت که ۸ فرضیه مورد تایید و ۳ فرضیه رد شدند. جهت آزمون فرضیه هایی که متغیرهای مستقل آنها در سطح سنجش اسمی یا ترتیبی قرار دارند، از آزمون T برای مقایسه دو میانگین و از آزمون F برای مقایسه بیش از دو میانگین استفاده شده است. نتایج تحلیل واریانس نشان می دهد وضعیت طبقاتی با مقدار ($F=0/356$ و $sig=0/701$) و محل تولد با مقدار ($F=0/952$ و $sig=0/415$)، تایید نشده اند. به علاوه نتایج آماره های آزمون T نشان می دهد متغیر جنسیت ($sig=0/000$)، وضعیت تاهل ($sig=0/001$) رابطه معناداری با گرایش جوانان به رفتارهای پر خطر دارند. بین متغیرهای مستقل فاصله ای و گرایش جوانان به رفتارهای پر خطر، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. ضریب پیرسون محاسبه شده برای متغیرها به شرح زیر است: سن با مقدار ($r=0/39$ ، $sig=0/413$) رابطه معناداری را با گرایش به رفتار پر خطر نشان نمی دهد، در مقابل متغیر سطح تحصیلات با مقدار ($r=0/25$ ، $sig=0/000$)، گرایش دوستان به رفتارهای پر خطر با مقدار ($r=0/782$ ، $sig=0/000$)، ارتباط با افراد متمایل به رفتار پر خطر با مقدار ($r=0/719$ و $sig=0/000$)، اعمال مذهبی با مقدار ($r=-0/280$ و $sig=0/000$)، گرایشات مذهبی با مقدار ($r=-0/221$ و $sig=0/000$) و پابندی به دین به مقدار ($r=-0/22$ و $sig=0/000$) رابطه معناداری را با گرایش جوانان به رفتارهای پر خطر دارد. برای هر کدام از متغیرهای فاصله و گرایش به رفتارهای پر خطر مقدار r نشان دهنده شدت رابطه بین دو متغیر است. نتایج حاصل از این ضریب به ما می گوید که رابطه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته معنی دار است، به این معنا که با کم و زیاد شدن مقدار یک متغیر، متغیر دیگر کم و زیاد می شود.

با مروری بر چارچوب نظری می توان به تحلیل بیشتر در رابطه با فهم متغیرها پرداخت. با توجه به نظریات کنترل اجتماعی هیرشی افراد از لحاظ درجه قبولی ارزشها و هنجارهای جامعه متفاوت هستند و این تفاوت بستگی به میزان همبستگی افراد با نظام اجتماعی دارد. از نظر او

بین پیوند با نظام اجتماعی و اعتقاد به مشروعیت اخلاقی رابطه وجود دارد. همانگونه که یافته‌ها نشان می‌دهد شاهد رابطه منفی پابندی به دین، اعمال مذهبی و گرایشات مذهبی با گرایش به رفتار پر خطر در جوانان هستیم به این معنا که با افزایش پابندی به دین گرایش به رفتارهای پر خطر در افراد کاهش می‌یابد. از طرف دیگر هیرشی بر گروه دوستان و همسالان به عنوان یکی از متغیرهایی که برای آزمون تجربی فرضیات خود استفاده کرده بود تاکید داشت و یافته‌ها نیز نشان می‌دهد که بین گرایش دوستان فرد به رفتارهای پر خطر و ارتباط با افرادی که متمایل به رفتار پر خطر هستند با گرایش فرد به رفتار پر خطر رابطه وجود دارد به این معنا که با افزایش رابطه با افراد تمایل به رفتارهای انحرافی و گرایش فرد برای این گونه رفتارها نیز افزایش می‌یابد و هر چه دوستان فرد منحرف تر باشند خود فرد نیز گرایش بیشتری به این گونه رفتارهای انحرافی پیدا می‌کند. از دیگر متغیرهای تایید شده در این تحقیق می‌توان به متغیر تاهل اشاره کرد به این معنا که گرایش به رفتار پر خطر در بین متأهل‌ها و مجردها متفاوت است و بر طبق نظریات هیرشی نیز پیوندهای خانوادگی یکی از راه‌های پیوستگی فرد با نظام اجتماعی است و رابطه منفی تحصیلات با گرایش به رفتارهای پر خطر نیز به این معنا است که هر چه تحصیلات فرد بیشتر شود گرایش به رفتارهای پر خطر در افراد کمتر خواهد شد و همانگونه که هیرشی در نظریات خود مطرح کرده بود از دیگر روش‌های پیوند فرد با جامعه مدرسه است. افراد از طریق نظام آموزشی می‌توانند پیوند قوی و محکمی با جامعه خود و نظام ارزشهای حاکم بر آن پیدا کنند.

منابع

- ۱- آرون، ریمون. (۱۳۸۶). *مراحل اساسی سیر اندیشه در جامعه‌شناسی*، ترجمه، محسن ثلاثی، تهران: علمی و فرهنگی.
- ۲- آژنگ، نصرالله. (۱۳۸۱). *گنجینه لغات فرهنگی فارسی به فارسی*، تهران، انتشارات گنجینه.
- ۳- احمدی، حبیب. (۱۳۸۴). *جامعه‌شناسی انحرافات*، تهران، سمت.

- ۴- احمدی، حبیب. (۱۳۷۷). *نظریه‌های انحرافات اجتماعی*، شیراز، انتشارات زر احمدی، حبیب و خواجه نوری، بیژن و موسوی، سید مجید (۱۳۸۸). "عوامل مرتبط با بزهکاری دانش آموزان دبیرستانی"، *فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال نهم، شماره ۳۳.
- ۵- احمدیه، مریم و بداعی، فاطمه (۱۳۸۱). "خلاهای قانونی و انحرافات اجتماعی"، *کتاب زنان*، ش ۱۷.
- ۶- انوری، حسن (۱۳۸۲). *فرهنگ فشرده سخن*، تهران، انتشارات سخن.
- ۷- امین صارمی، نوذر (۱۳۸۰). *انحرافات اجتماعی و خرده فرهنگ‌های معارض*، انتشارات دانشگاه علوم انتظامی.
- ۸- الیاده، میرچا (۱۳۷۵). *دین پژوهی*، ترجمه: بهاء الدین خرمشاهی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، جلد اول.
- ایچکی، مرجان (۱۳۸۶). "بررسی ارتباط بین دزدگی زناشویی با ویژگیهای شخصیتی و عمل به باورهای دینی"، *پایان نامه کارشناسی ارشد*، دانشگاه علوم تحقیقات.
- ۹- پور احمد، احمد و عیوضلو، محمود و همکاران (۱۳۹۱). "بررسی رابطه دینداری و احساس امنیت در فضاهای شهری و روستایی"، *پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، سال اول، شماره اول.
- ۱۰- جلائی مقدم، مسعود (۱۳۷۹). *درآمدی بر جامعه شناسی دین*. تهران: مرکز.
- ۱۱- خدایاری فرد، محمد و شهابی، روح الله و اکبری زرد خانه، سعید. (۱۳۸۶). "مقایسه نگرش دینی در دانشجویان مستعد و غیر مستعد سوء مصرف مواد"، *فصلنامه پژوهش در سلامت روانشناختی*، دوره اول، شماره دوم.
- ۱۲- دورکیم، امیل (۱۳۸۳). *صور بنیانی حیانت دینی*. مترجم. باقر پرهام، تهران: مرکز.
- ۱۳- دهخدا، علی اکبر (۱۳۵۱). *لغت نامه دهخدا*، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۱۴- ذاکرمن، فیل (۱۳۸۴). *درآمدی بر جامعه شناسی دین*، ترجمه: خشایار دیهیمی، نشر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ۱۵- ربانی، رسول (۱۳۸۰). *جامعه شناسی جوانان*، تهران، آوای نور.

- ۱۶- رضادوست، کریم و حسین زاده، علی حسین و مصطفایی دولت آباد، حلیمه (۱۳۹۰). "بررسی جامعه شناختی برخی از عوامل موثر بر میزان دینداری"، فصلنامه برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۱۰.
- ۱۷- سبحانی، جعفر و محمدرضایی، محمد. (۱۳۸۷). *اندیشه اسلامی ۲*، قم، دفتر نشر معارف.
- ۱۸- ستوده، هدایت... (۱۳۷۹). *آسیب شناسی اجتماعی (جامعه شناسی انحرافات)*، چاپ ششم، تهران، آوای نور.
- ۱۹- سخاوت، جعفر. (۱۳۷۴). *جامعه شناسی انحرافات*، چاپ دوم، پیام نور.
- ۲۰- سراج زاده، سید حسین و پویافر، محمدرضا (۱۳۸۸). "دین و نظم اجتماعی: بررسی رابطه دینداری با احساس آنومی و کجروی در میان نمونه ای از دانشجویان" *مسائل اجتماعی ایران*، سال ۱۶، شماره ۶۳.
- ۲۱- سراج زاده، حسین. (۱۳۷۷). *دینداری نسل های قدیم و جدید، فرهنگ و پژوهش*، شماره ۱۵۸.
- ۲۲- سلیمانی، محمدرضا. (۱۳۸۸). *فرا تحلیل عوامل اجتماعی موثر در گرایش نوجوانان به رفتارهای پرخطر*، <http://951236.blogfa.com/post-53.aspx>
- ۲۳- شجاعی زند، علی رضا (۱۳۸۰). *دین، جامعه، عرفی شدن*، تهران: نشر مرکز.
- ۲۴- طالبی، ابوتراب. (۱۳۸۰). "عملکرد دینی دانشجویان و نمادهای دینداری در میان دانشجویان دختر"، *نامه پژوهش، فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، سال پنجم، شماره ۲۰-۲۱.
- ۲۵- قطبی، محمد. (۱۳۸۷). "علل ارتکاب جرم از دیدگاه اسلام"، *ماهنامه اصلاح و تربیت*، شماره ۷۴.
- ۲۶- گنجی، محمد. (۱۳۸۳). "تبیین وضعیت دینداری دانشجویان دانشگاه اصفهان". پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه اصفهان.
- ۲۷- عظیمی هاشمی. (۱۳۸۳). "رضایت از زندگی و دینداری در بین دانش آموزان دوره متوسطه"، *مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد*، صص ۱۱۶-۸۳.
- عمید، حسن. (۱۳۷۱). *فرهنگ نو*، تهران، ناشر کتابفروشی ابن سینا.

- کوئن، بروس. (۱۳۷۲). *مبانی جامعه‌شناسی*. ترجمه غلامعباس توسلی و رضا فاضل، تهران: انتشارات سمت.
- ۲۸- کوئن، بروس (۱۳۷۲). *درآمدی به جامعه‌شناسی*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، انتشارات علمی، چاپ اول.
- ۲۹- گسن، ر (۱۳۷۰)، *مقدمه‌ای بر جرم‌شناسی*، ترجمه: مهدی کی‌نیا، تهران، ناشر مترجم.
- ۳۰- نازک‌تبار، حسین و زاهدی، محمد جواد ونایی هوشنگ (۱۳۸۵). "نقش دینداری در ممانعت از بزهکاری جوانان شهر تهران"، *فصلنامه پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال ششم، شماره ۲۲.
- ۳۱- محمد رضایی، محمد (۱۳۸۷). *نقد: عقل و اعتقاد دینی*. قیسات، شماره ۲۳.
- ۳۲- مشکانی، محمد رضا و مشکانی، زهرا سادات (۱۳۸۱). "سنجش تاثیر عوامل درونی و بیرونی خانواده بر بزهکاری نوجوانان"، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره چهارم، شماره، ص ۳-۲۵.
- ۳۳- معین، محمد. (۱۳۸۰). *فرهنگ فارسی*، تهران، نشر سرایش.
- مهدی زاده، سید محمد. (۱۳۸۵). *رهیافتی انتقادی به فرهنگ و جامعه نو*. رسانه. شماره ۱.
- ۳۴- میر خلیلی، سید محمود. (۱۳۸۷)، "توسعه شهرها و ضرورت پیشگیری وضعی از بزهکاری"، *فصلنامه حقوق*، دوره ۳۸، ش ۳.
- ۳۵- همت بناری، علی. (۱۳۸۵). "نگاهی به عوامل آسیب‌شناسی تربیت دینی نوجوانان و جوانان"، *مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی*.
- ۳۶- هیک، جان. (۱۳۷۲) *فلسفه دین*، تهران، انتشارات بین‌المللی الهدی
- 37- . Bair.C.J&Wright, B.R.E.(2001), "If You Love My Commandments, Amenta- Analysis of the Effect of Religion on crime", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, vol.38.
- 38- Elwood,A.(1993), "The Social Function if Religion", *The American Journal of Sociology*. Vol 19.PP289-307
- 39- .Elliot,D.(1988). "Gender,delinquency and society", *Criminology* ,No.21 ,pp. 149-177.
- 40- Grasmic,Harold G.et.al,(1991) "Render unto Caesar What Is Caesar":Religiosity and Tazpayerss Institutions to Cheat, *The Sociological Quarterly* 32,,P251

- 41- Leea. J. M, & N. J. Bell, & W. Watson. (2006). "Situating alcohol use and delinquency within developmental and societal context: The case of Korean youth." *Journal of Adolescence, In Press, corrected proof*, available. [Online].<http://www.sciencedirect.com/science>. [31 October 2006].
- 42- Merton,R.K.(1968).Social theory and social structure,New Yourk: Mc Millan- co.Inc.
- 43- Reckless, Walter C.(1970). "containment Theory ",in the *sociology of crime and delinquency ,2d ed , Marvin E.Wolfgang et al , New Yourk: John Wiley*.
- 44- .Sinha,Jill & Cnann,Ram A &Gelles,Richard W,(2007),"Adolescent Risk Behavior and Religion: Findings From a National Study",*Journal of Adolescence , Volum30 ,Issue 2,pages 231-249*
- 45- Steinman,Kenneth J & Zimmerman ,Marc A,(2004),"Religious Aactivity and Risk Behavior Among African American Adolescents:Concurrent and Development Effects"*American Journal of Community Psychology , Vol 33,Nos 3/4*).
- 46- Smith,C.(2003).Theorizing religious effects among American adolescents.*Journal for the scientific stdy of religion,42,*